

Sosiaaliturvauudistus – ongelmista ratkaisuihin?

Eija Koivuranta, toimitusjohtaja, Väestöliitto ry

Komitean toimeksianto rakentuu oikeudelle sosiaaliturvaan, PL 19 §

- Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.
- Lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.
- Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.
- Julkisen vallan on myös tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.
- Julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä.

Sosiaaliturva ei ole vain etuuksia, vaan myös palveluja

Toimeksiannon mukaan

- Suomalainen sosiaaliturva koostuu toimeentuloa turvaavista etuuksista ja palveluista. Palvelut ja etuudet ovat aikojen kuluessa kehittyneet erilleen.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman mukaan

- Hallitus käynnistää sosiaaliturvauudistuksen, joka valmistellaan tutkimusperusteisesti parlamentaarisessa komiteassa. Tavoitteena on sosiaaliturvan rakenteellinen ja toiminnallinen kehittäminen pitkällä aikavälillä. Olennaista on parantaa järjestelmän luotettavuutta, kattavuutta ja ymmärrettävyyttä.

Sosiaaliturvauudistuksella on tiiviit kytkökset muihin uudistuksiin

- sosiaali- ja terveystalouden uudistus
- työkykyohjelma ja työllisyystyöryhmät

Taataan oikeudenmukainen ja riittävä perusturva kaikille - SOSTEn lähtökohtia uudistukseen 1

- Perusturvan taso on riittämätön. Perusturvaetuuksia on heikennetty indeksileikkauksilla ja -jäädätyksillä. Jo ennen tehtyjä leikkauksia Euroopan Neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea on antanut Suomelle useita huomautuksia perusturvan liian matalasta tasosta.
- Perusturvan tason korottamista toteutetaan asteittain kohti viitebudjettien määrittelemää kohtuullisen minimin tasoa.
- Etuusjärjestelmän selkeiden epäkohtien korjaaminen on aloitettava heti. Muutoin laajaa uudistusta viedään eteenpäin määrätietoisesti pienempinä palasina useamman hallituskauden aikana yhdessä sovittuun visioon nojaten.

Taataan oikeudenmukainen ja riittävä perusturva kaikille - SOSTEn lähtökohtia uudistukseen 2

- Etuuksiin liittyvää oikeutta palveluihin on vahvistettava, jotta vastaisuudessa ihmiset saavat nykyistä sujuvammin heidän elämäntilanteeseensa sopivat palvelut.
- Etuuksia ja ansiotuloja on sovitettava yhteen nykyistä joustavammin. Tavoiteltavaa on, että etuudet vähenevät asteittain, kun työnteko lisääntyy niin, että työn tekemisen lisääminen on mahdollisimman kannattavaa.

Monimutkaisuus on vaikeaa kaikille

- Sosiaaliturvan monimutkaisuus on ongelma kenelle tahansa meistä elämän kriisitilanteissa. Vaikka olisi alan asiantuntija, etuusviidakossa selviäminen on haastavaa. Kieli ja termit ovat vaikeita. Hakemusten täyttäminen on monelle vaikeaa, ja päätöksiä on vaikea ymmärtää.
- Monimutkaisuus korostuu tilanteissa, joissa ihminen saa useita etuuksia, jotka määräytyvät eri perustein ja vaikuttavat toisiinsa eri tavoin.
- Monimutkaisuutta lisää perheenjäsenten tulojen vaikutus eri tukiin, erityisesti asumistukeen.
- Asiakslähtöistä palveluohjausta olisi kehitettävä. Sen täytyy lähteä perusoikeusmyönteisestä tulkinnasta ja asiakkaan edusta, taustalla ei saa olla tavoite rajata oman organisaation kustannusvastuuta.

Monimutkaisuudesta selkeyteen

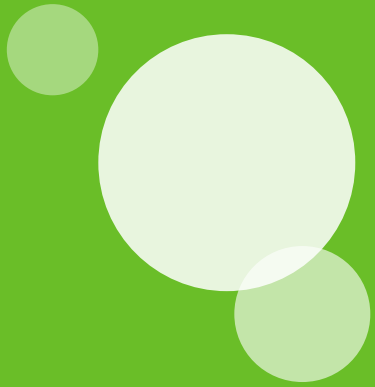
- **SOSTEn korostaa järjestelmän yksinkertaistamisen sijasta järjestelmän selkiyttämistä asiakkaan näkökulmasta**
 - Toimivassa järjestelmässä asiakas kokee asioinnin mahdollisimman yksinkertaisena, vaikka taustalla järjestelmässä säilyisi monimutkaisuutta.
 - Jotta sosiaaliturvaa saavien oikeudet toteutuvat ja järjestelmä tunnistaa monipuolisesti asiakkaiden erilaisia elämäntilanteita, on sosiaaliturvan oltava rakenteeltaan jatkossakin riittävän moniulotteinen, osin sirpaleinenkin.
 - Monimutkaisuutta voidaan kumota tehokkaalla etuuksien hakemis- ja maksujärjestelmällä, paremmilla tietojärjestelmillä ja takaamalla riittävä henkilökohtainen tuki asiakkaille.
 - Etuuksien tasoa ei pidä alentaa yksinkertaistamisen kustannuksella.
 - Lisillä ja tarveharkintaisilla osilla on turvattava riittävä tuki esimerkiksi suuriin lääkekuluihin ja muihin terveydenhuollon menoihin.

Toimintakyky vai työkyvyttömyys

- Työkyvyttömyys ei ole absoluuttinen tai aina pysyvä olotila, vaan se riippuu aina myös henkilön suhteesta työhön ja työolosuhteisiin
- Diagnoosien sijaan tarkasteltava henkilön toimintakyvyn alenemaa.
- Suurin osa ihmisistä motivoitunut tekemään työtä tai osallistumaan mielekkäällä tavalla johonkin toimintaan, vain murto-osa haluaa tietoisesti olla tekemättä mitään.
- Samalla kun oikeasti työkyvyttömiä ihmisiä ei tule roikottaa työttöminä, tulisi yhteiskunnan tukea sairaudesta paranemista, kuntoutumista ja toivoa niin pitkään kuin mahdollista.

Uudistuksen punaiset langat

- **Uudistuksen tulee olla perus- ja ihmisoikeusperustainen**
 - Perusoikeuksien tavoite mahdollistaa jokaisen täysipainoinen osallistuminen yhteiskuntaan
 - Jokaiselle kuuluu mahdollisuus myös itse antaa panoksensa yhteiskuntaan.
 - Riittävä sosiaaliturva on osa tätä kokonaisuutta
- **Uudistuksen valmistelussa tulee arvioida perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia ja huomioida ne lopullisissa ehdotuksissa**
 - Esimerkiksi lapsivaikutukset
- **Järjestöjen vastuulla on osaltaan välittää ihmisten arjen kokemuksia valmisteluun**
 - Järjestöjen äänen muodostamiseksi tarvitaan yhteistyötä ja vuorovaikutusta

Kiitos!